

CZU: 378.14:37.012

PEDAGOGIA PROSPECTIVĂ – DOMENIU FUNDAMENTAL ÎN SISTEMUL ȘTIINTELOR EDUCAȚIEI

Viorelia LUNGU

Universitatea de Stat din Tiraspol

Necesitatea pregătirii personalității prospective în sec.XXI, un secol al schimbării, este de necontestat. Demersul științific pentru o posibilă fundamentare teoretică și metodologică a Pedagogiei prospective a devenit una dintre problemele-cheie ale pedagogiei contemporane. În momentul când sunt explorate diferite aspecte ale științei educației, Pedagogia prospectivă ca *domeniu fundamental* nu este cercetată în detalii. Acest lucru este privit ca o scăpare sau un neajuns al științelor educației care sunt responsabile de acțiunea de ghidare a comportamentului și intervin în formarea personalității, susceptibile să facă față soluționării problemelor de viitor în dezvoltarea societății. Prin analiza viziunilor cercetătorilor în domeniu, observăm că Pedagogia prospectivă se regăsește ca știință în domeniul fundamental sau general al științelor educației.

Cuvinte-cheie: *pedagogie prospectivă, educație prospectivă, științe ale educației, învățământ superior, politici educaționale, schimbări, tendințe, documente oficiale.*

PROSPECTIVE PEDAGOGY AS A FUNDAMENTAL DOMAIN IN THE EDUCATIONAL SCIENCES SYSTEM

The necessity of preparing a prospective personality in the 21st century, a century of changes is unquestionable. The necessity of scientific steps for a possible theoretical and methodological substantiation of the Prospective Pedagogy became one of the key-problems of contemporary pedagogy. When different scientific aspects of education are explored, the Prospective Pedagogy as a fundamental domain is not examined in details. This is considered as a lack of scientific education which is responsible for the guiding action of behavior and intervenes in the personality formation capable of facing with problem solutions of society development in the future. Analyzing the points of view of researches in this field we see that the Prospective Pedagogy can be defined as a fundamental science in the domain or generally of educational sciences.

Keywords: *prospective pedagogy, education foresight, science education, higher education, educational policy, trends, change, official documents.*

Introducere

Restructurarea sistemului universitar reprezintă un obiectiv strategic pentru dezvoltarea Republicii Moldova. Determinarea unor modalități de stabilizare și dezvoltare a economiei naționale impun atât o analiză riguroasă a tendințelor mondiale, cât și practici ale educației prospective ca factor determinant al dezvoltării societății, precum și al situației actuale în domeniul învățământului din Republica Moldova. Direcțiile strategice de monitorizare și dezvoltare a învățământului universitar, reflectate în politicile de dezvoltare durabilă, trebuie să fie elaborate în raport cu tendințele de dezvoltare a societății pe plan mondial.

Deși Concepția Educației în Republica Moldova (2000) revendica o educație cu *caracter prospectiv*, sistemic, formativ și dinamic, centrat pe valorile general-umane și cele naționale, *domeniul prospectiv rămâne a fi puțin valorificat* în standardele educaționale, în manualele și materialele didactice din sistemul de învățământ, în special cel superior. Pedagogia prospectivă nu a devenit domeniu integrat a sistemului de învățământ. Deși exista o concepție a Educației Prospective [1], Pedagogia prospectivă nu este instituționalizată la nivel de sistem, în general, precum și la nivel de sistem universitar, în special.

Revalorificarea procesului educațional prin prisma pedagogiei prospective cere o tratare responsabilă, deoarece viitorul creează cerințe din ce în ce mai înalte. Aceste cerințe necesită schimbări ce depind și de tendințele Pedagogiei prospective, care vor sta atât la baza elaborării noii politici educaționale, cât și la baza sistemului de învățământ universitar. Astfel, demersul științific pentru o posibilă fundamentare teoretică și metodologică a Pedagogiei prospective a devenit una dintre problemele-cheie ale pedagogiei contemporane.

Necesitatea explorării acestui domeniu în prezent este dependent de mai mulți factori:

- 1) ritmul accelerat al schimbării, globalizarea, provocările secolului al XXI-lea, inovațiile și creativitatea, internaționalizarea învățământului universitar;

- 2) necesitatea asigurării calității și performanței resurselor umane la nivel global, la nivel național și local;
- 3) lipsa unei politici durabile la nivel de stat în domeniul Pedagogiei prospective;
- 4) insuficiența investigațiilor prospective în raport cu domeniul educației;
- 5) nivelul slab de informare a specialiștilor din domeniul educației cu privire la relația dintre cererea pieții muncii, a societății și oferta universității;
- 6) competențele specialistului necesare pe piața muncii.

Conștiința schimbării globale și necesitatea cooperării internaționale au determinat semnarea de convenții și declarații, inițierea de campanii promovate de organizații internaționale ca ONU, UNESCO, OECD, OSCE și Consiliul Europei.

Printre cele mai cunoscute documente internaționale pot fi menționate:

- *Recomandarea privind educația pentru înțelegere internațională, cooperare, pace și educație în conexiune cu Drepturile omului și Libertățile fundamentale* – Conferința generală UNESCO, Paris, 19 noiembrie 1974.
- *Agenda 21, Cap. 36: Promovarea educației, a conștientizării publice și formării* – Conferința ONU pe probleme de mediu și dezvoltare, Rio de Janeiro, 3-14 iunie 1992;
- *Declarația Educației Globale de la Maastricht* – Congresul Educației Globale, Maastricht, 15-17 noiembrie 2002.
- *Decada ONU a Educației pentru dezvoltare durabilă 2005–2014*, Planul internațional de implementare, ianuarie 2005.
- *Strategia Sectorială de Dezvoltare a Educației pentru anii 2014–2020*. „Educația - 2020”. Ministerul Educației al Republicii Moldova 2013.

Toate documentele menționează și accentuează importanța educației ca modalitate de abordare, înțelegere și exploatare pozitivă a problematicii lumii contemporane, în baza definerii acesteia ca practică socială, ca proces de dezvoltare individuală și colectivă ce facilitează transformarea și autotransformarea.

Rolul schimbărilor în învățământului superior din Europa și din Republica Moldova se explică prin aceea că se încurajează toți cetățenii cu capacități intelectuale să-și continue studiile independent de mediul lor social și economic, în special în învățământ superior. Această politică de promovare a studiilor se bazează pe evidențierea rolului cunoștințelor în formarea personală. Politica de promovare a studiilor bazată pe recunoașterea faptului că împlinirea personală din punctul de vedere al formării sale duce la coeziune socială, la progres cultural, dar și a faptului că o forță de muncă cu înaltă calificare este o condiție necesară pentru susținerea competitivității pe piața globală.

Din analiza documentelor publicate la nivel național și european în cauză, cu dezvoltarea viitoare a învățământului superior european, descind următoarele tendințe majore:

- promovarea interacțiunii între învățământul superior și economie pentru relevarea programelor de învățământ superior în domeniu;
- asigurarea calității prin promovarea unor principii și indicatori relevanți, susceptibili să satisfacă cerințele moderne ale educației în conformitate cu tendințele mondiale de dezvoltare socioumană și tehnico-științifică;
- promovarea accesibilității beneficiarilor educației la învățământul superior, precum și a mobilității studenților/personalului academic pentru învățarea permanentă în toate etapele vieții;
- dispersarea programelor de învățământ superior în cicluri distincte;
- consolidarea sistemului de credite și recunoașterea studiilor între instituții, sectoare de învățământ superior și țări în procesul de transfer al beneficiarilor de educație;
- unificarea sistemelor de învățământ și adaptarea caracteristicilor de lizibilitate și comparabilitate a calificărilor din învățământul superior etc.

Țările membre ale Uniunii Europene și Republica Moldova acordă prioritate aprofundării interacțiunii dintre învățământul superior, viața economică și societate în ansamblul său, iar instituțiile de învățământ superior tind să contribuie la dezvoltarea economiei locale, care, la rândul său, va fi în stare să ofere locuri de muncă pentru absolvenții acestora.

Grație dezvoltării tehnico-științifice, educația ca domeniu prioritar al dezvoltării umane apare ca o acțiune de ghidare a comportamentului și ca o intervenție în formarea personalității, capabile să facă față soluționării problemelor de viitor în dezvoltarea societății. În societatea contemporană apare problema privind ameliorarea distanțării dintre conținutul educației și spiritul societății moderne. Răspunsul la aceste cerințe poate să ofere Pedagogia prospectivă.

În momentul când sunt explorate diferite aspecte ale științei educației, Pedagogia prospectivă ca *domeniu fundamental* nu este cercetată în detalii, nu este conceptualizată, acest lucru este privit ca o scăpare sau un neajuns al științelor educației unde nu este explorată unul din domeniile de bază ale ei. Accentul pus pe *caracterul prospectiv* în învățământ este de o importanță majoră în formarea personalității pentru a face față cerințelor societății prezente și de viitor, deși se realizează fără o bază teoretico-metodologică.

Modul de dezvoltare a lumii contemporane este legat, în mare măsură, de modul în care educația poate să satisfacă cerințele acestei dezvoltări. Trebuie subliniat faptul că sistemul științelor educației orientează explicit, structural și funcțional spre practica educațională care este complexă, inter- și pluridisciplinară. Lipsa explorării Pedagogiei prospective, ca domeniu fundamental al științelor educației, constată pregătirea specialiștilor ca fiind incompletă, deoarece nu este elaborată strategia Pedagogiei prospective, nu este argumentată funcționalitatea principiilor Pedagogiei prospective. Astfel, prin educație, în general, foarte puțin se poate modela viitorul, deși se sporesc șansele de a apropia cât mai mult viitorul de aspirațiile și trebuințele oamenilor. De aceea M.Stanciu consideră că tineretul trebuie să fie pregătit în manieră prospectivă. Educația va trebui să-i dea individului acea „busolă interioară” care să-l orienteze mai bine în viitor [2, p.21].

Pedagogia prospectivă în sistemul științelor educației

În urma analizei literaturii de specialitate, se observă că Pedagogia prospectivă este localizată diferit în sistemul științelor educației, în baza anumitor criterii. Ca argument, propunem un tabel în care prezentăm faptul că Pedagogia prospectivă este plasată ca domeniu teoretic fundamental:

Tabel

Încadrarea Pedagogiei prospective în sistemul științelor educației

<i>Autori</i>	<i>Criteriu</i>	<i>Încadrarea pedagogiei prospective</i>
Șt.Bărsănescu [3]	gradul de generalitate	în disciplinele care formează trunchiul <i>pedagogiei generale</i>
<i>Modelul de Curs de pedagogie</i> propus de Universitatea București [4, p.358]	tendențele constatate în procesul de diversificare a domeniului de studiu al pedagogiei, care impune saltul de la pedagogie la sistemul științelor educației	științe care studiază unele aspecte speciale ale educației impuse la nivelul cercetării pedagogice
E.Macavei [5, p.76-77]	gradul de generalitate	domeniul teoretic fundamental
N.Silistraru [6, p.17]	aprofundarea metodelor de cercetare/interpretarea problemelor educației	științe pedagogice metodologice

Plasarea Pedagogiei prospective în domeniul fundamental al Sistemului Științelor Educației este identificată și la I.Bontaș, I.Jinga și E.Istrate, [7, p.22], dar acești autori îl citează pe Șt.Bărsănescu. De aceeași părere este și O.Dandara, care în suportul de curs „Pedagogie”, apărut în anul 2010 prezintă clasificarea științelor educației adaptată după E.Macavei, în care încadrează Pedagogia prospectivă în științele fundamentale, cu aspect de abordare analitică în context temporal. [8, p.19] Totuși, constatăm că la unii autori lipsește Pedagogia prospectivă în clasificare; spre exemplu, la C.Bîrzea, un pedagog remarcabil, pedagogia prospectivă nu se regăsește.

De remarcat faptul că, dacă în *Modelul lui M.Gaston*, sunt propuse ca *științe care vizează analiza reflexivă și prospectivă a viitorului: filosofia educației, planificarea educației*, [9, p.359], la C.Bîrzea găsim *planificarea educației* la criteriul: metodologia de cercetare predominantă [10, p.22]. Aceste aspecte ale clasificărilor ne orientează spre ideea că planificarea educației este o parte componentă a educației prospective, deoarece în cercetarea noastră planificarea sau proiectarea sunt în strânsă legătură cu termenul „anticipare” [11].

Pedagogia prospectivă fiind abordată ca *domeniu fundamental* al științelor educației, permite să concluzionăm că are ca obiect de studiu educația prospectivă.

În esență, la nivel de concept, educația prospectivă a fost raportată la cerințele curente și de perspectivă ale societății, prin orientarea școlii spre o nouă modalitate de educație, care va asigura individului posibilitatea de a face față evenimentelor neprevăzute, prin anticipare și participare. Astfel, educația prospectivă poate fi analizată: în sens larg și în sens restrâns [12, p.42].

- În sens larg, educația prospectivă prevede o nouă organizare valorică a așteptărilor personalității, prin ierarhizarea valorică și semnificativă a competențelor care vor contribui la atingerea idealului educațional.

- În sens restrâns, educația prospectivă prezintă un proces organizat și proiectat de dezvoltare a personalității pentru viitor din punct de vedere biologic, psihic și social, de formare a conștiințelor și comportamentului proactiv de integrare activă în viața socială în continuă schimbare.

La nivel teoretic, educația prospectivă reprezintă un concept pedagogic fundamental, care direcționează toate aspectele actului educativ spre pregătirea beneficiarului educațional pentru viitor și un concept pedagogic operațional, care extinde aplicațiile sale asupra tuturor aspectelor.

În consecință, *conținutul conceptului de educație prospectivă* reflectă trei fenomene noi, definatorii pentru statutul educației postmoderne [13, p.42]:

- ✓ educația prospectivă tinde să preceadă nivelul dezvoltării economice, anticipând direcțiile de evoluție la nivelul resurselor umane și tehnologice;
- ✓ educația prospectivă își propune să pregătească oameni pentru societatea viitorului;
- ✓ educația prospectivă se confruntă cu contradicția dintre produsele educației, cerințele societății și cerințele pieței muncii.

La nivel general, educația prospectivă își propune mai multe studii cu privire la efectele cunoașterii societății în ceea ce privește structura și procesul învățământului, se sprijină pe previziuni tehnologice, precum și pe sinergia între educație și cercetare

La nivel de politică educațională, pornind de la generalizările teoretice și deschiderile practice evidențiate mai sus, educația prospectivă are la bază principiul planificării prospective, care, prin acțiune, orientează dezvoltarea și formarea personalității și prin ea a societății spre viitor. În acest sens, este evidențiată semnificația finalității în plan normativ și managerial.

În plan normativ, finalitățile conferă un caracter prospectiv asumat la nivel de politică a educației prin clasificarea raporturilor dintre orientările valorice propuse în diferite contexte (de sistem și de proces) și principiile pedagogice generale (principiul creativității, principiul cunoașterii, principiul comunicării ș.a.) aflate la baza proiectării acțiunii educaționale în funcție de context.

În plan managerial, finalitățile educației conferă un caracter eficient, asumat la nivel de politică educațională, prin clarificarea raporturilor dintre orientările valorice propuse – resurse pedagogice existente și rezultatele obținute în timp [14, p.42].

Concluzii

Viziunile și criteriile prezentate mai sus, aleatorii prin diversitatea argumentării lor, solicită o abordare epistemologică unitară. Însă, prin analiza viziunilor cercetătorilor în domeniu, observăm că la mai mulți dintre ei Pedagogia prospectivă se regăsește ca *știință în domeniul fundamental sau general al științelor educației*.

În această ordine de idei, în cadrul unor schimbări profunde ale epocii noastre ce țin de introducerea și utilizarea unor noi metode, principii prospective și tehnologii, însoțite de noi forme de organizare a procesului de învățământ, dezvoltarea prospectivă a personalității devine un factor valoros și strategic pentru orice instituție educațională, respectiv și pentru piața muncii.

Referințe:

1. LUNGU, V. *Conceptualizarea educației prospective în cadrul universitar*: Teza de doctor în Pedagogie. Chișinău, 2012.
2. STANCIU, M. *Reforma conținuturilor învățământului. Cadru metodologic*. Iași: Polirom, 1999.
3. BĂRSĂNESCU, Ș. *Educația, învățământul, gândirea pedagogică din România*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.
4. *Modelul de Curs de pedagogie propus* de Universitatea București, 1988.
5. MACAVEI, E. *Pedagogie propedeutică. Didactică*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1996.
6. SILISTRARU, N. *Note de curs la Pedagogie*. Ediția a II-a, revăzută și adăugată. Chișinău, 2002. 295 p.
7. JINGA, I., ISTRATE, E. *Manual de pedagogie*. București: ALL, 1998.
8. DANDARA, O. *Competența gnoseologico-conceptuală*. În: *Pedagogie*: Suport de curs. Chișinău, 2010.
9. GASTON, M. *Introducere în pedagogie*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1981.
10. BÎRZEA, C. *Reforme de învățământ contemporan. Tendințe și semnificații*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1976.
11. LUNGU, V. *Op.cit.*
12. Ibidem, p.42.
13. Ibidem.
14. Ibidem.

Prezentat la 27.05.2016